

گفتمان فقهی و جرم‌انگاری در حوزه جرائم علیه امنیت ملت و دولت

۱۱
فقه حقوق

حسین آقابابائی*

چکیده

اقتضای جامع بودن دین اسلام، داشتن برنامه برای زندگی اجتماعی بشر است. فقیهان اسلام عهده‌دار بیان برنامه و روش اسلام در تمام جنبه‌های زندگی بشر بوده‌اند. ایجاد و استقرار نظم و امنیت از مقوله‌های مهمی است که علمای اسلام به بیان برنامه شریعت برای تأمین آن پرداخته‌اند. گفتمان فقهی و نحوه بازتولید مستندات شرعی در جرم‌انگاری و شیوه پاسخ دهی به جرائم علیه امنیت تأثیرگذار بوده است. در این نوشتار کارکرد گفتمان فقهی و بحث‌های دانشمندان مسلمان در جرم‌انگاری در حوزه جرائم علیه دولت و ملت بررسی شده است.

واژگان کلیدی: جرم‌انگاری، فقه سیاسی، جرائم علیه امنیت ملت، جرائم علیه امنیت دولت، محاربه و

افساد فی الارض، بعی.

مقدمه

---

* استادیار دانشگاه گیلان.

(:).

(:)

١٢

فقد حقوق

((Ingraham, 1979 :314) .

(: Rosenthal)

( )

« »

(:)

۱۳

فہموق

(:)

« ».

« »

« . « »

گفتار نخست: گفتمان فقهی اهل سنت

الف. جرائم علیه امنیت ملت

۱۴

فهرست

( )

« : »

( )

« » « » *

---

* «انما جزاء الذين يحاربون الله ورسوله و يسعون في الارض فساداً ان يقتلوا او يصلبوا او تقطع ايديهم و ارجلهم من خلاف او ينفوا من الارض ذلك لهم خزي في الدنيا و لهم في الاخر عذاب عظيم.»

(:).

).

: : : :
(: : :

اندیشه سیاسی در اسلام معاصر

(:).

( )

Abou el fadl, 2001) .

«

»

( )

(:53

( )

( )

( )

:

:

).

۱۶

فقه حقوق

(:

*

---

* این امر البته منحصر به عمل حاکمان اسلامی نیست، بلکه رومن‌ها هم میان قطاع‌الطریق و شورشیان تفاوتی نمی‌گذاشتند و در حقوق انگلو - ساکسون، قتل عمد، خیانت، آتش سوزی عمدی و سرقت آشکار مجازات اعدام داشت. (Abou el fadl, 2001: 57)

١٧

فدوتق

« »

(:)

( )

» :

!

« (Abou el fadl, 2001 :59) ».

ب . جرم عليه امنيت دولت

( )

( )

١٨

فقه حنوق

« »

« »

« »

(:) .

« »

الميزان

كنز العرفان

(:)

* «و ان طائفتان من المؤمنين اقتتلوا فاصلحوا بينهما فان بغت احديهما على الاخرى فقاتلوا التي تبغى حتى تغىء الى امر الله فان فاءت فاصلحوا بينهما بالعدل و اقسطوا ان الله يحب المقسطين.»

(: :)

:) .

(: :

« »

۱۹

فهرست

: :) . ( )
(: :

»

( ) «

(:) . « »

( )

Abou)* .

(: el fadl: 42

:

» :

( )**«.

* «قالت عائشة: ما رأيت مثل ما رغبت عنه هذه الامة من هذه الالية: وان طائفتان من المؤمنين....» علامه امینی بعد از نقل این روایت از عایشه می گوید: یکی از کسانی که از دستور آیه تخلف کرد خود عایشه بود. (امینی، همان: ۲۷۵)
** البته معلوم نیست آیا سعد برای نجات دادن با معاویه پوزش خواست و یا مقصود دیگری داشت!

( )

:

( )

(Abou el fadl:42) «.

»

٢٠

فتوح

(Ibid: 44)

*

( )

( )

:

( )

( )

!

(Ibid: 46) .

:)

(:

---

* «ان حكمة الله تعالى في حرب الصحابة التعريفُ منهم لاحكام قتال اهل التأويل؛ اذ كان احكام قتال اهل الشرك قد عرفت على لسان الرسول (ص) و فعله.»

( )

( )

٢١

فد حقوق

( )

« »

( )

( )

( )

( )

:

(Abou el fadl:137).

.

:

(:).

( ) ( )

( )

( )

(:).

سیر

(:).

( )

—

.

(:)

.

( )

.

(:).

( )

( )

( )

٢٣
فدوتق

(Abou el fadl:156) .

« » ( ) « »
( )

« »

(Ibid) .

) .

(Ibid:

(:)*.

[ ]

(:)

( )

( )

* «والفرق بين الباغي و المحارب : ان المحارب يخرج فسقاً و عصياناً على غير تأويل، والباغي هو الذى يحارب على تأويل، فيقتل و اخذ المال، و اذا اخذ الباغي و لم يتب، فانه لا يقام عليه حد الحرايه...»

** «البغاه باتفاق ائمة المذاهب كما عرفنا: هم الذين يخرجون على الامام يبغون خلعه او منع الدخول فى طاعته، او يبغون منع حق واجب بتأويل فى ذلك كله و بهذا التأويل يمتازون عن المحاربين.»

گفتار دوم: گفتمان فقهی شیعه
الف. جرم علیه امنیت ملت

۲۵

فدوتقو

.(Abou el fadl: 219) .

میسوط

( )

( )

:

(:)

( ) .

خلاف

:

(:) .

:

٢٤

فقه حقوق

( ) .

:

تبيان

....

(:) .

) .

»

سراثر

(

:

«...»

(:) .

جواهر الكلام

: «المحارب كل من جرّد السلاح

شرائع

لاخافة الناس»

٢٧

فهرست

) .

»

«

»

(:) *».

تحرير الوسيله

( ).

:

الميزان

(:) .

:

كنز العرفان

« » « »

* «لا يثبت الحكم للطبع و هو المراقب للقوافل و نحوها، ولا للردء و هو المعين لضبط الاموال...».

.....
(:) .

٢٨

فقه حنوق

(Abou el fadl:329) .

:

« »

ب. جرم علیه امنیت دولت

نهاییه

۲۹

فدوتوق

(:) .

( ) .

( )

( )

میسوط

( ) .

( ) .

( ) .

:

( )

(:).

٣٠

فقه حنوق

( )!

—

وسائل الشيعة

( )

(:).

( ).

( )

جواهر

( )

(:)

( )

۳۱

( )

( )

فہمحقق

(:).

) (:)

(

:) « »

: : :

(:

( ).

) ( )

(

( )

( )

« »

« »

( )

گفتار سوم: گفتمان فقهی در دوران معاصر

۳۲

فقه حقوق

« »

« »

*

.

: ( )

«.

»

٣٣

(:)

فدوتوق

!

« »

(:).

« »

(:).

( )

---

* «يعنى من العقوبات المقدرة للبعات كل من بادر منهم باخبار الحكومة...» (مرصفاوى، ١٩٩٤: ٣٤٨)

!

( )

٣٤

فقه حنوق

—

(:)

*«

»

( )

:

« »

---

* «اللجنة الدائمة للبحوث العلمى و الافتاء.»

(:).

:

( ) « » (:)!

۳۵

فهرست

« »

(: :)

« »

تحریر الوسیله

)

« »

(:

(:).

تحریر الوسیله

*

* ماده ۱۸۶: «هر گروه یا جمعیت متشکل که در برابر حکومت اسلامی قیام مسلحانه کند، مادام که مرکزیت آن باقی است تمام اعضا و هواداران آن، که موضع آن گروه یا جمعیت یا سازمان را می دانند و به نحوی در پیشبرد اهداف آن فعالیت و تلاش مؤثر دارند محاربند، اگر چه در شاخه نظامی شرکت نداشته باشند.»
ماده ۱۸۷: «هر فرد یا گروه که طرح براندازی حکومت اسلامی را بریزد و برای این منظور اسلحه و مواد منفجره تهیه کند و نیز کسانی که با آگاهی و اختیار، امکانات مالی مؤثر و یا وسایل و اسباب کار و سلاح در اختیار آنها بگذارند محارب و مفسد فی الارض می باشند.»
ماده ۱۸۸: «هر کس در طرح براندازی خود را نامزد یکی از پستهای حساس حکومت کودتا نماید و نامزدی او در تحقق کودتا به نحوی مؤثر باشد محارب و مفسد فی الارض است.»

(:) .
)

(:

...

*

---

* . ماده ۱۸۳: «هر کس که برای ایجاد رعب و هراس و سلب آزادی و امنیت مردم دست به اسلحه ببرد محارب و مفسد فی الارض است.»

(: :) : :

نتیجہ

۳۷

فہرست

« » « »

( )

منابع

« فقه اهل بيت	»	٣٨
مطالعه تطبيقي سياست كيفرى ايران		فقه حقوق
مجموع الفتاوى		—
الوسيلة الى نيل الفضيلة		
المعنى	مة	
البداية والنهاية		
الشرح الكبير		بيبة
كتاب الخراج		
افساد فى الارض از ديدگاه قرآن و روايات و عقل		
الغدیر		
مجموع فتاوى و مقالات متنوعه		مكتبة

كشف القناع

بررسی جرم محاربه و افساد فی الارض

وسائل الشیعة

حاشیة علی الدر المختار شرح تنویر الابصار

۳۹

فہرست

( ) تحریر الوسیلة

تفسیر الفخر الرازی

فقہ القرآن

ہبة الفقہ الاسلامی وادلتہ

کتاب المبسوط

فی ظلال القرآن

کنز العرفان فی فقہ القرآن

الدر المنثور

فہ

الام

مسالك الافہام

فتح القدير

السير الكبير

الفقہ

الميزان

النهاية و نكتها

الخلاف في الاحكام

المبسوط

٤٠

فقه حنوق

اسلام و مباني قدرت

محاكمه سيد قطب

انديشه سياسي در اسلام معاصر

التشريع الجنائي الاسلامي

المستصفي

المنتقى

دانش و مشروعيت در اسلام

تفسير الصافي

الجامع لاحكام القرآن

بدائع الصنائع فى ترتيب الشرائع

كشف القطاع

كلمات سديدة

شرائع الاسلام

قانون العقوبات

دیدگاههای نو در حقوق کیفری اسلام

۴۱

فهرست

المصادر الفقهية

سلسلة البنايع الفقهية

تفسير نمونه

دراسات فى ولاية الفقيه و فقه الدولة الاسلامية

جرائم عليه امنيت و آسایش عمومى

مباحثى در علوم جنائى

جواهر الكلام

المجموع شرح المهذب

بايسته های فقه جزا

57. Abou El Fadl (khaled), Rebellion and Violence in Islamic Law, Cambridge University press, UK, 2001.
58. Bambala (yahya yunusa), Crimes and punishments under Islamic Law, Mait House press, 2nd ed, Nigeria, 2003.
59. Ingraham (Barton.L), Political crime in Europe, University of California press, USA, 1979.
60. Hallaq (Wael. B), The Origins and Evolution of Islamic Law, Cambridge University press, 2005.